

A rendőrség számára megnyugtató az a tapasztalatokon alapuló tény, hogy a pv gárdája az értesítés után a legrövidebb időn belül a helyszínre vonul. A veszélyes anyagokat azonosító számítógépes program a megyei központban fellelhető és igénybevehető. A helyszíni munkavégzésben kedvező tendencia alakult ki. A mentésben részt vállaló különböző szervezetek parancsnokai között spontán létrejött egy olyan együttgondolkodás, mely alapján koordinálni, irányítani képesek a tevékenységsort. Nem egymással vetélkedve, hanem a közös cél érdekében munkálkodva. Ez a harmónia a személyes kapcsolatokon és emberi mentalitáson múlik. A törvényi szabályozás azonban ez ügyben még sok kívánnivalót hagy maga után. Mielőbb meg kellene alkotni a szakutasítási rendszert. A kidolgozás alatt álló katasztrófaelhárítási, valamint polgári védelmi törvények remélhetőleg orvosolják majd a hiányt. A lakosság felkészítése súlyponti kérdés, mely ez idáig anyagi lehetőségek hiányában akadozott. A települések polgárait - önvédelmi információkkal mindenütt szükséges volna ellátni, de a napi veszélyforrást jelentő fő közlekedési utak közelében élők esetében különösképpen fontos minden. Állampolgári joguk ismerni, hogy a balesetek bekövetkezésekor milyen módon védhetik magukat és értékeiket. A mentés mielőbbi megkezdhetősége érdekében pedig tudniuk kellene, hogy a hatóságok értesítésekor milyen adatokat és a helyzetleírás mely szempontjait közölik az illetékesekkel. A pánikhangulat elkerülése éppoly lényeges, mint a természetes emberi kíváncsiság fékezése. Ez utóbbitől eredő veszélyvállalás, vagy a jó szándékú, de szakszerűtlen segítségnyújtás fokozhatja a problémákat. Mindezek pontos tájékoztatással kiküszöbölhetők. A jelenleg zajló polgármesteri kiképzések által a települések lakói a védelmi ismeretek birtokába juthatnak. A kár a röplapok, akár a falugyűlések, vagy a városi kábeltelevíziós adások a tudnivalók szétterítésében eszközként felhasználhatók.

A közös munka összegzéseként Hajós János elmondta, hogy a polgári védelem, az önkormányzatok és a rendőrség között kiépült közvetlen rádiókapcsolat révén a helyszínrejutás ideje optimális mértékűvé vált. A veszélyhelyzetek feloldásában és az azt követő mentésítésben összehangolt a tevékenységük. A jövővel kapcsolatban pedig imígyen vélekedett: „Álmodozni lehetne. Anyagi helyzetünk azonban nem teszi lehetővé a nagy tervezéseket.“

- ódri -

A katasztrófák lélektani hatását is befolyásoló néhány hazai körülmény és sajátosság

A mai Magyarországon tapasztalható széleskörű társadalmi, gazdasági, értékrendbeli és egyéb változások forgataga felszínre hozott néhány olyan problémát is, melyek lényegesen befolyásolhatják a lakosság védelmi kérdésekhez való hozzáállását, a veszélyhelyzetben tanúsított reagálását. Ezek a tényezők sok esetben rejtve maradnak a mindennapi megélhetésért küszködők - esetenként még a szakemberek előtt is - ezért fontosnak tartom néhány ilyen jellemző problémaforrást e helyen történő bemutatását.

Társadalmi, gazdasági változások hatása a védelemhez kapcsolódó attitűdre

A biztonság hosszabb távon való tervezéséhez, a védelmi elvek és szempontok elfogadásához az állampolgároknak konszolidált körülményekre van szükségük. A rendszerváltás után a társadalmi gazdasági mobilitás olyan fokot ért el, hogy szinte teljesen háttérbe szorította a biztonsági, védelmi szempontokat. Az okokat egy külön dolgozatban lehetne elemezni, e helyen csak néhányat említenék. Az egyik a szükségletek hierrarchiája, mely pontosan behatárolja az aktuális teendőket sorrendjét. Sem az állampolgár, sem a gazdasági vezető nem kezeli fontosságának megfelelően a tűzvédelmet, vagy a polgári védelmet, amennyiben nap mint nap létkérdések szorongatják: kivéve azt az esetet, amikor a hatóság kényszeríti erre. Az erre hivatott hatósággal pedig jelenleg az a helyzet, hogy, mint az előbbi kettő, szintén a létért küzd, az egymást sűrűn követő átszervezések és létszámleépítések keltette zűrzavarban.

Az elmondottakon kívül az attitűdre károsan hatnak a védelmi szervezetekhez kapcsolódó, esetenként felelőtlen politikai és szakmai nyilatkozatok, és ebből adódó tervezett, sőt végrehajtott intézkedések: megszüntetés, összevonás, leépítés, stb. Ezek káros hatása a hiba felismerése után már csak nagyon nehezen, és hosszú távú évek alatt hozható helyre.

A tulajdonviszonyok változása sok esetben - akaratlanul is - újabb veszélyforrások kialakulását hozhatja magával. Erre az egyik legjellemzőbb példa a többszintes bérlakások eladása során kialakult helyzet.

A központi jellegű fenntartás és kezelés idején úgy ahogy, megoldott volt a tűz és egyéb védelmi kérdések, a házirend ügye, a bérlő önállóan nem léphetett, kezdeményezhetett, köteles volt ezeket betartani. Jelenleg a lakástulajdonosok egy része „az enyém, azt csinállok, amit akarok“ elven rácsokkal elzárja a lakás bejáratát, a közlekedő folyosókat, gondnokról, kapuzárásról nem gondoskodik, sok esetben elemi tűzvédelmi rendszabályokat sért meg. Hasonló jelenségek figyelhetők meg a privatizáció egyéb területein is, elég ha csak a nagyobb teljesítményű szállítóeszközökre, vagy veszélyes üzemekre gondolunk. Több biztonsági, védelmi jellegű kérdés az önkormányzatok hatáskörébe került. Az önállóság szokatlan feladataival birkózó egyén, a demokráciát még csak tanuló közösségek tudatában a mindennapok szorító gondjai miatt a védelmi attitűd - ha ideiglenesen is - de a háttérbe szorult. A helyzet azért nem válik súlyossá, mert - szintén a rendszerváltás következtében - a fenti problémákat felismerő emberek számára lehetővé vált a védelmi kérdések közösségi, önszerveződési alapon való megközelítése, kezelése, ezzel kitöltve a hivatásos szervezetek működési zavara miatt keletkezett űrt, illetve kiegészítve sajátos elemekkel a lehetséges megoldási módokat.

A tömegkommunikáció szerepe

Jelenleg ezen a területen megfigyelhető, hogy az újságok néha felelőtlenül élnek az új helyzet által felkínált, néha „határtalannak“ tűnő lehetőségekkel. A sajtó néha meglehetősen hiányos tömegpszichológiai ismeretéről tesz tanúságot, nem kellően átgondolva vesznek át áltudományos, sokszor nyugati bulvárlapokból származó értesüléseket tekintélyes, nagy olvasótáborral bíró napilapok. Az emberek többséget hitelt ad a nyomtatott szövegnek, mely néha táptalaja lehet a tömeges szorongás, indokolatlan pánik reakciók kialakulásának. Erre utal az alábbi idézet a Magyar Hírlap egyik számából: „A húszalábó baktérium pánikban tartja angliát“ című cikkből: „Az új, most feltűnt titokzatos változat, a killer bug, amelyet találékony magyar fordítók

(emberhús evőnek) titulálnak, ugyanolyan gyorsan terjed, mint korábban a tüdővész kórokozója, és ugyanolyan gyors a pusztító hatása is. A nyirokmirigy megduzzadása, a bőr egészségtelen kivörösödéses gyulladása és kínzó fájdalmak jelzik a „gyilkos“ megjelenését.

Utána viszont üszkösödni kezdenek a végtagok és a gyilkos szabályosan lerágja a bőrt, a húst és a zsírrétegeket a megfertőzötték lábáról és a kezéről. A szörnyű betegség az uróbbi hetekben teljesen váratlanul elszórtan megjelent Anglia és Skócia több területén, a góc azonban Gloucestershire-ben van, ahol járványszerű a terjedése.

A példákat és idézeteket lehetne még sorolni, tény hogy a sajtótól sokkal nagyobb felelősségérzet várható el ezen a téren. Szerencsére pozitív példákat is találhatunk, amikor az esetről közölt információk objektívek, tényeszerűek, a mentést végzők népszerűsítése megtörténik, az olvasottak a biztonságérzet kialakítását szolgálják anélkül, hogy kozmetikáznák az eseményeket. A Népszabadság 1993. december 29-i cikkében a nyugat-dunántúli hófúvás következményeiről, a mentésről tudósított: „Mert ugye a szocializmusban egyszerűbb volt a mentés. Jött a parancs, a honvédség ellepte az utakat, a vállalatok kivonszolták a gépeiket. A mentésben részt vevők hatáskörei nem egészen tisztázottak. Mindenki mindenért felelős, így hát semmiért sem igazán. Szerencsére a polgári védelem az átszervezés alatt is zavartalanul üzemel. A győri köztársasági megbízott által létrehozott operatív bizottság éjszakai hűtőgyeletének két polgári védelmi őrnagya rutinosan intézkedik.“

Az anyagi gondok miatt jelentős tömegek szinte egyedüli kikapcsolódási lehetősége a televízió és a rádió. Mindkettőnek óriási szerepe van a véleményformálásban, de a televízióknak emellett a hangulati hatása sem elhanyagolható. Nem valószínű, hogy a köz javát szolgálja az egyébként is fáradt, sok esetben a kilátástalanság érzésével küszködő embereket a világban történt szörnyű, sokszor véres események képeivel történő elárasztása. Átgondolt műsorpolitikával, egy - katasztrófa esetén döntő - kedvezőbb mentálhigiéniai közállapot kialakításában fontos szerepe lehet a közszolgálati rádióknak és televízióknak.

Az említett médiák szerepe a kedvezőbb attitűd alakításában, a különböző védelmi kérdések oktatásában, a tájékoztatásban már kialakult, de az utóbbi években az ismert körülmények hatására háttérbe szorult.

Vallási közösségek, szekták

Szabadabb közéletünk felszínre hozott néhány olyan - a fejlett országokban már ismert - jelenséget, mely a védelmi terület szakembereinek is okozhat problémákat, még akkor is ha ezek egyenlőre nem nagy tömegeket érintenek.

Az előző rendszerben az államilag elismert és ellenőrzött néhány egyház tevékenysége, maguk a vallások sem okozhattak olyan problémákat, melyek a társadalom biztonságára, az emberek védelmi tudatára jelentősen hatást gyakoroltak volna. Ma azonban egészen más a helyzet, az emberek egyes csoportjai az újdonság, a választás szabadságának érzésétől áthatva lépnek be a különböző vallási közösségekbe, szektákba. A lelki infektio (fertőzés) mértéke, és különösen a fiatalok függővé válása sokszor ijesztő méreteket ölt. A közösségek egy része zárt, az ellenőrzés, a még megengedhető és a már embertelen megkülönböztetése felkészületlen jogrendszerünk, közigazgatásunk keretei között igen nehézkes. Ami ezekben közös és veszélyes, az a fatalista valóságsszemlélet, amely a földi jelenségeknek, dolgoknak csupán mellékes jelentőséget tulajdonít, így a védelmi kérdéseket, feladatokat sem veszi komolyan.

Egy részük ilyen feladatra mozgósítható, de igazán nem hisz abban, hogy egy katasztrófa kimenetelében az embernek - érdemben - szerepe lenne. Szélsőségesebb közösségek, szekták időnként világvégét jósolnak, lehetőséget adva ezzel a tömegpánik kialakulására.

A védelmi szektorban dolgozó vezetőknek ismerniük kell a jelenségek természetét, hogy adott esetben ne álljanak értetlenül a reakciókkal szemben. Számítanunk kell a feladatokkal szembeni agitálásra, a segítség elmutatására, sőt arra is, hogy meg kell védeni a lelkileg teljes függőségbe került embereket. Tény, hogy ezekben a közösségekben gyakran a valós világ individualizmusa által megkeseredett, csalódott emberek keresnek menedéket, sokszor utolsó kapaszkodót. Így közöttünk az átlagos

nál több a testileg vagy lelkileg sérült, vagy túlérzékeny, idegileg gyenge ember, akik elszenvedett sérelmeik, kudarcaik miatt irreálisan felértékelik a közöséget és az általa hirdetett ideákat, ugyanakkor egy eleve elutasító magatartást tanúsítanak a külvilág képviselőivel szemben. A szélsőséges reakciók által kísért nagyobb összejövetelek a tömeghisztéria és pánik veszélyét hordozzák magukban.

Paranormális jelenségekben való hit

A materiális megközelítésekhez szoktató emberek a kíváncsiság, az újdonság varázsa, vagy a szenvedések, problémák kezelésének vágya hajtja ez irányú érdeklődésre. Ma a szenzációra éhes írott és elektronikus sajtó „jóvöltából“ az egyszerű ember csak kapkodja a fejét és képtelen elkülöníteni a tudományost az áltudománytól, a lényeges információt a bedobott „kacsától“. Ebben az eszmei és információs zűrzavarban keverednek a földönkívüliekről szóló hírek, a spirítiszta tanok, a keleti életfilozófiák és gyógy módok, a természetgyógyászat, a kuruzslás és a tiszta szélhámosság.

Nem tagadva a felsoroltak tudomány által bizonyított és értékes elemeit, az egyszerű ember, főleg ha súlyos gondok, vagy szenvedés gyötri és kapaszkodót keres, széles repertoárból választhat. Igaz, hogy a fenti jelenségek kevésbé érintenek közösségeket, de egyrészt szintén fatalista megközelítés módok felé sodorhatják, ha erősen hisz bennük. Az UFÓ-jelenségekre való túlzott ráhangolódás, beállítódás egy felelőtlenül közölt hír, vagy műsor segítségével tömeghisztériához, pánikhoz vezethet (lásd: „Támadás a Marsról“). Az eddig ismeretlen filozófiákban és gyógy módokban való vak hit előidézheti az orvosi, pszichológusi és egyéb segítség elutasítását, sőt az ellen való agitációt.

Az ellenőrizetlen gyógy módok, hatóanyagok alkalmazása fokozhatja az egyén szorongását, pánikra való hajlamát, esetleg az érzékelés tompításával az éberségi szint csökkentésével a szükséges mértékű félelmet, veszélyérzetet is kiolthatja

Dr. Zellei Gábor

(következő számunkban folytatjuk)